

بررسی رابطه کارایی مدیران و گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی در بازار سرمایه ایران: آزمون تجربی نظریه علامت‌دهی و فرضیه مدیریت مبهم

علی مولائی ایل ذوله^۱

کاوه پرن‌دین^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر کارایی مدیران و گزارشگری متهورانه مالیاتی بر خوانایی گزارشگری مالی، اثر تعدیلی کارایی مدیران را نیز بر ارتباط گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی، طی یک دوره ۱۱ ساله از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ با تعداد نمونه ۱۶۱ شرکت و ۱۲۷۶ مشاهده می‌باشد. برای سنجش کارایی مدیران از مدل دمرجیان، برای سنجش گزارشگری متهورانه مالیاتی از تفاوت بین مالیات ابرازی و تشخیصی و برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی از دو شاخص فلش و طول متن استفاده گردیده است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چند متغیره با الگوی داده‌های ترکیبی و روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی (EGLS) با استفاده از نرم‌افزار ایویوز نسخه ۱۰ استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد کارایی مدیران با خوانایی گزارشگری مالی رابطه مثبت و معناداری، دارد ولی گزارشگری متهورانه مالیاتی، دارای رابطه منفی و معناداری، با خوانایی گزارشگری مالی است. همچنین کارایی مدیران، تأثیر معناداری بر رابطه بین گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی دارد. علاوه بر این نتایج آزمون تحلیل حساسیت نشان داد استفاده از معیار جایگزین برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی نیز بر نتایج اصلی پژوهش تأثیری ندارد و نتایج پژوهش از استحکام برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: کارایی مدیران، گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی

طبقه‌بندی JEL: H16, C13, H26

^۱ استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، (نویسنده مسئول). molaiyali@pnu.ac.ir

^۲ استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، kparandin@pnu.ac.ir

مقدمه

از دیدگاه ارزش‌آفرینی، مدیران در راستای منافع سهامداران گام برداشته و با کاهش هزینه مالیات مانع از انتقال ثروت از شرکت به دولت می‌شوند (پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۲). با این حال در عمده مطالعات داخلی صورت گرفته این موضوع نادیده انگاشته شده و یک فضای خالی در ادبیات حسابداری و گزارشگری مالی برای پژوهش در این باره وجود دارد که این خود، انگیزه‌های جهت انجام این پژوهش است. از این رو، هدف این پژوهش بسط ادبیات نظری مرتبط خوانایی گزارشگری مالی و تبیین عوامل موثر بر آن است. انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند دستاوردهایی برای قانون‌گذاران بازار سرمایه، به‌ویژه سازمان بورس و اوراق بهادار، تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و قانون‌گذاران مالیاتی داشته باشد و این نهادها، شرکت‌های دارای مدیریت ناکارآمد و سیاست متهورانه مالیاتی را به ارائه گزارش‌های مالی خواناتر و پرهیز از انتشار گزارش‌های پیچیده و طولانی تشویق نموده و بدین ترتیب در راستای بهبود شفافیت و رونق بازار سرمایه گام بردارند. از این رو سؤال اصلی پژوهش این است که آیا بین کارایی مدیران، گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کارایی مدیران و خوانایی گزارشگری مالی

دمرجیان (۲۰۱۳) معتقد است، ویژگی‌های شخصی مدیران فراتر از ویژگی‌های اقتصادی شرکت تأثیر بسزایی بر گزارشگری مالی دارند، یکی از این ویژگی‌های شخصیتی، کارایی مدیران است. تئوری علامت‌دهی بیان می‌دارد، شرکت‌ها با استفاده از علامت‌هایی مشخص، با ذی‌نفعان خود در تعامل هستند و آنها را در جریان عملکرد خود قرار داده و در نتیجه، باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شوند (اسپنس، ۲۰۰۲). بر پایه این نظریه، مدیران توانمند کمتر از سایر مدیران تمایل به ارائه مبهم اطلاعات دارند چرا که این دسته از مدیران به دلیل آگاهی بیشتری که نسبت به وضعیت کسب و کار، صنعت و شرایط، اقتصادی شرکت‌های خود دارند از عملکرد بهتری نیز برخوردارند. بنابراین چنین مدیرانی نه تنها تمایلی به مبهم و پیچیده نمودن عملکرد مالی خود

در چارچوب کیفیت گزارشگری مالی، پیچیدگی افشا از مهم‌ترین مواردی است که می‌توان به آن پرداخت. یکی از جوانب پیچیدگی افشا که امروزه بیش‌ازپیش مطرح است و حوزه وسیعی از مطالعات به آن معطوف شده است، بحث خوانایی گزارش‌های مالی شرکت‌ها است (گرکز و حقدادی، ۱۴۰۰). خوانایی به معنای احتمال موفقیت خواننده در خواندن و درک یک متن یا نوشته است. در حوزه حسابداری و گزارشگری مالی نیز، خوانایی گزارشگری مالی اخیراً توجه قانون‌گذاران بازار سرمایه را به خود جلب نموده است (سرهنگی و همکاران، ۱۳۹۳). تا جایی که، کمیسیون بورس اوراق بهادار آمریکا در سال ۱۹۶۷ یک گروه مطالعاتی برای ارائه رهنمودهایی به منظور بهبود خوانایی و قابلیت فهم رویه‌های افشای شرکت‌ها تشکیل داد. نتایج این گزارشات که در سال ۱۹۶۹ با عنوان گزارش ویت منتشر شد، توصیه می‌کرد از آنجایی که همه سرمایه‌گذاران قادر به فهم سریع گزارشات پیچیده شرکت‌ها نیستند، لذا شرکت‌ها باید از انتشار گزارش‌های مالی مبهم، طولانی و یا زاید، خودداری نمایند (آجینا و همکاران^۱، ۲۰۱۶). از آنجایی که خوانایی گزارش‌های مالی پیامدهای اقتصادی مهمی را به دنبال خواهد داشت، لذا شناسایی عوامل مؤثر بر آن از اهمیت بسزایی برخوردار است. پژوهش‌های گذشته حاکی از آن است که عواملی همچون مدیریت سود، توانایی مدیریت، حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی، اجتناب مالیاتی، عملکرد مالی بر خوانایی گزارشگری مالی اثرگذار هستند (آجینا و همکاران، ۲۰۱۶؛ حسن^۲، ۲۰۱۷؛ حسن و همکاران^۳، ۲۰۱۹؛ جاستین^۴، ۲۰۲۰؛ جایاسری و چتی^۵، ۲۰۲۱). با این وجود، اینکه خوانایی گزارشگری مالی تا چه میزان به کارایی مدیران و گزارشگری متهورانه مالیاتی شرکت در داخل ایران بستگی دارد، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. براساس تئوری نمایندگی، مدیران همواره به دنبال منافع خود و حداکثرسازی آن هستند و الزاماً در جهت منافع سهامداران و دولت فعالیت نمی‌کنند و ممکن است از سیاست‌های مالیاتی متهورانه به عنوان ابزاری در راستای فرصت‌طلبی خود بهره می‌گیرند (بویسلینگ، ۲۰۱۸)، و یا

⁴ - Justin

⁵ - Jayasree & Shette

¹ - Ajina et al

² - Hasan

³ - Hasan et al

استاده می‌کنند، تمایل بیشتری برای دنبال کردن راهبردهای برنامه‌ریزی متهورانه مالیاتی دارند.

کارایی مدیران، گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی

کاستر و همکاران (۲۰۱۶) معتقدند مدیران کارا می‌توانند با تصمیم‌گیری‌های استراتژیک و انجام برنامه‌ریزی‌های عملیاتی نقش مهمی در بالا بردن ارزش آتی شرکت داشته باشند. یکی از مهم‌ترین این تصمیمات، گزارشگری متهورانه مالیاتی است. گزارشگری متهورانه مالیاتی (دستکاری رو به پایین سود مشمول مالیات، که ناشی از ابهام و خلأ موجود بین قوانین مالیاتی و استانداردهای حسابداری است و موجب تفاوت بین مالیات ابرازی و تشخیصی می‌شود) موجب کاهش و تاخیر در پرداخت هزینه مالیات شرکت‌ها می‌شود (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۵). اسلمورد (۲۰۰۴) معتقد است سطح مطلوب تهور از مالیات، سطحی است که شرکت در بالاترین ارزش خود با توجه به ویژگی‌های خاص هر شرکت، میزان نسبی هزینه‌ها و منافع حاشیه‌ای ناشی از تهور از مالیات قرار می‌گیرد. یک مدیرکارا، اطلاعات بیشتری در مورد محیط کسب و کار شرکت دارد. بنابراین می‌تواند بازدهی شرکت را از طریق استفاده موثر از منابع محدود شرکت به حداکثر برساند (دمرجیان و همکاران، ۲۰۱۳). بنابراین یک مدیرکارا، تلاش می‌نماید تا بازدهی موسسه را از طریق استفاده موثر از منابع محدود شرکت به حداکثر برساند تا عملکرد کلی را بهبود بخشد، و کمتر به تهور مالیاتی و عدم شفافیت در گزارشگری مالی می‌پردازد. از طرفی تئوری مدیریت مبهم بیان می‌کند زمانی که عملکرد شرکت ضعیف است، مدیران تمایل دارند تا اطلاعات را به صورت مبهم و ناخوانا ارائه نمایند، زیرا بازار ممکن است به اطلاعاتی که به صورت ناخوانا افشاء شده با تاخیر واکنش نشان دهد (آجینا و همکاران، ۲۰۱۶). لی (۲۰۰۸) همسو با این نظریه بیان می‌دارد گزارش‌های سالانه شرکت‌هایی که دارای سود کمتری هستند، طولانی و ناخواناتر از سایر شرکت‌ها است. همچنین، مدیران با ناخواناتر کردن گزارش‌های مالی که تفسیر آنها را سخت‌تر می‌کند، شرایط را برای برنامه‌های متهورانه و اجتناب مالیاتی فراهم می‌کنند. در نتیجه، وجود شرایط ابهام در گزارشگری مالی برای اجرای سیاست مالیاتی متهورانه ضروری است (بیوسلینگ و همکاران، ۲۰۱۸).

ندارند، بلکه به منظور آگاه ساختن سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی از عملکرد مالی و توانایی‌های خود، اقدام به انتشار گزارش‌های مالی خواناتر و قابل فهم‌تری می‌نمایند (حسن، ۲۰۱۷). علاوه بر این بلومفیلد (۲۰۰۸) نیز معتقد است، شرکت‌های دارای عملکرد ضعیف، ناچار به انتشار گزارش‌های مالی طولانی و مبهم هستند. به زعم آندرو و همکاران (۲۰۱۷) شرکت‌های دارای مدیران توانمند کمتر از سایر شرکت‌ها اقدام به مبهم و پیچیده ساختن عملکرد واقعی خود می‌نمایند. چرا که چنین شرکت‌هایی قادر به انتخاب پروژه‌های دارای خالص ارزش فعلی مثبت هستند؛ که این به نوبه خود منجر به عملکرد بهتر و سودآوری بیشتر شرکت می‌شود. بر این اساس، استدلال می‌شود که مدیران کارا گزارش‌های مالی خواناتری را منتشر می‌کنند تا بدین طریق توانایی خود و عملکرد شرکت را به عموم ذینفعان و بازار مخابره نمایند و کمتر علاقه‌مند به گزارشگری مالی مبهم و ناخوانا هستند (صفری و رضایی، ۱۳۹۷).

گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی

از دیدگاه سنتی پرداخت مالیات کمتر، ارزش محسوب شده و موجب انتقال ثروت از دولت به سهامداران شرکت می‌شود (عرب صالحی و هاشمی، ۱۳۹۳). این موضوع موجب کاهش شفافیت در گزارش‌های مالی و مستلزم پنهان نمودن حقایق و معاملات پیچیده است که بر محیط اطلاعاتی شرکت‌ها تاثیر منفی دارد (پور حیدری و همکاران، ۱۳۹۲). اگرچه صرفه‌جویی مالیاتی از طریق تهور مالیاتی ارزش شرکت را افزایش می‌دهد اما اگر برنامه‌ریزی مالیاتی بیش از حد متهورانه باشد ممکن است موجب کاهش ارزش شرکت شده و بنابراین مدیران برای مبهم نشان دادن فعالیت‌های برنامه‌ریزی متهورانه انگیزه زیادی دارند (هانلون و هیتزمن، ۲۰۱۰). بالاگريشان و همکاران (۲۰۱۹) معتقدند سیاست‌های متهورانه مالیاتی با ابهام در گزارشگری مالی همراه است، علاوه بر این از آنجایی که مقامات مالیاتی زمانی که به سیاست متهورانه مالیاتی مظنون‌اند گزارش‌های مالی بیشتری افزون بر گزارش‌های مالیاتی بررسی می‌کنند، لذا مدیران سایر اطلاعات ارائه شده در گزارش‌های مالی را با ابهام و پیچیدگی ارائه می‌دهند. این استدلال با یافته‌های لا و میلز (۲۰۱۵) همسو است؛ زیرا شرکت‌هایی که در گزارش‌های سالانه خود از واژه‌های منفی بیشتری

پیشینه تجربی پژوهش

پیشینه داخلی

خواجه‌بویی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر توانایی مدیران بر پیامدهای عدم شفافیت اطلاعات شرکت پرداختند. یافته‌های آنها نشان داد بین توانایی مدیران با رتبه شاخص عدم شفافیت اطلاعات شرکت، اختلاف قیمت خرید و فروش سهام و خطای پیش‌بینی سود؛ رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین، بین توانایی مدیران با معاملات تجاری و اقلام تعهدی اختیاری؛ رابطه معناداری وجود ندارد. عامری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی پرداختند. یافته‌های آنها نشان داد بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. افزون بر آن، افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست‌های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی تأثیر معناداری نداشت. نیکبخت و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر پیچیدگی شرکت بر ارتباط بین توانایی مدیریت و عدم شفافیت اطلاعات پرداختند. نتایج آنها نشان داد هرچه توانایی مدیریت افزایش یابد، عدم شفافیت اطلاعات کاهش می‌یابد؛ به طوری که این کاهش نشان از شفافیت شرکتی دارد. همچنین، پیچیدگی شرکت بر ارتباط بین توانایی مدیریت و عدم شفافیت اطلاعات تأثیر منفی می‌گذارد. کاویانی‌فرد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر مؤلفه‌های قدرت مدیرعامل بر سیاست‌های کاهش مالیات پرداختند. نتایج نشان داد مدیران عامل قدرتمند از طریق مالکیت سهام، تخصص، تجربه و استقلال بیشتر و افق‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت، مدیریت مالیات کمتری انجام می‌دهند؛ این به خاطر نگرانی از جرایم مالیاتی، جلوگیری از آسیب به شهرت‌شان و همچنین به دلیل جلوگیری از افزایش هزینه‌های معاملات برای مدیریت مالیات و هزینه‌های غیرمالیاتی است. خانی‌معصوم‌آبادی و رجبی‌دری (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی رابطه خوانا بودن گزارش‌های مالی و سیاست‌های مالیاتی متهورانه پرداختند. آنها برای اندازه‌گیری سیاست‌های متهورانه مالیاتی از مدل ویلسون و سوکوتجو استفاده نمودند. یافته‌های آنها نشان داد با افزایش خوانا بودن گزارش‌های مالی، سیاست‌های مالیاتی متهورانه کاهش می‌یابد. در

نتیجه، در راستای شفافیت و خوانا بودن گزارش‌های مالی و نظارت بر سیاست‌های مالیاتی متهورانه، ضروری است تا سرمایه‌گذاران و نهادهای ناظر به این دو متغیر توجه بیشتری داشته باشند.

جبارزاده کنگرلویی و رادی (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر شفافیت شرکتی با تأکید بر اثر تعدیل‌گری ضعف کنترل‌های داخلی پرداختند. نتایج نشان داد توانایی مدیریت باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، عدم اطمینان اطلاعاتی و افزایش امتیاز افشای به موقع و قابلیت اتکا بود می‌شود. به‌طور کلی، بین توانایی مدیریت و شفافیت شرکتی رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین ضعف کنترل‌های داخلی بر رابطه بین توانایی مدیریت و شاخص‌های استفاده شده برای اندازه‌گیری شفافیت شرکتی تأثیر معناداری دارد.

پیشینه خارجی

جایاسری و چتی (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی خوانایی گزارشگری مالی با عملکرد مالی در شرکت‌های بانکی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد خوانایی گزارشگری مالی با عملکرد مالی شرکت رابطه منفی معناداری دارد و این رابطه در شرکت‌های که عملکرد ضعیف‌تری دارند شدت می‌یابد. جاستین (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی رابطه اجتناب مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی پرداخت. یافته‌های وی نشان داد اجتناب مالیاتی باعث کاهش خوانایی گزارشگری مالی می‌شود و این رابطه برای شرکت‌هایی که از قبل با احتمال زیاد با حساسری مالیاتی مواجهه‌اند، شرکت‌هایی در صنایع با ریسک مالیاتی بیشتر و شرکت‌هایی با مالکیت نهادی بزرگ‌تر، قوی‌تر است. بالاکریشن و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی در پژوهشی نشان دادند که سیاست‌های مالیاتی متهورانه باعث کاهش شفافیت محیط اطلاعاتی شرکت‌ها از سه منظر خطای پیش‌بینی تحلیل‌گر، عدم تقارن اطلاعاتی و کیفیت سود شود؛ بدین صورت که افزایش در سیاست‌های مالیاتی متهورانه موجب افزایش خطای پیش‌بینی تحلیل‌گر و عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش کیفیت سود می‌شود. سوکوتجو و سوینارنو (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی رابطه متهور مالیاتی و تقلب حسابداری با خوانایی گزارش‌های مالی پرداختند. یافته‌ها نشان داد تهور مالیاتی رابطه‌ای مثبت معناداری با خوانایی گزارش‌های مالی دارد ولی تقلب حسابداری رابطه معناداری با خوانایی گزارش‌های مالی ندارد.

۲- در زمره شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی به دلیل متفاوت بودن ماهیت فعالیت آنها قرار نگرفته باشند.

۳- سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند باشد و در دوره مذکور تغییر سال مالی نداشته باشند.

۴- در تمامی سال‌های مورد بررسی در چهارماهه پایان سال سهام آنها حداقل یک بار مورد معامله قرار گرفته باشد تا بتوان قیمت بازار هر سهم را در پایان سال به دست آورد.

۵- اطلاعات لازم در خصوص انجام این تحقیق در مورد آنها وجود داشته باشد.

با توجه به شرایط و محدودیت‌های فوق، از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در مجموع ۱۱۶ شرکت انتخاب شد.

مدل و متغیرهای پژوهش

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل رگرسیونی چند متغیره زیرکه برگرفته از پژوه حسن (۲۰۱۷) است، استفاده شده است:

مدل (۱)

$$READ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Mef_{i,t} + \beta_2 Tar_{i,t} + \beta_3 Size_{i,t} + \beta_4 Lev_{i,t} + \beta_5 Roa + \beta_6 Age + \varepsilon_i$$

مدل (۲)

$$READ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 Mef_{i,t} + \beta_2 Tar_{i,t} + \beta_3 Mef_{i,t} * Tar_{i,t} + \beta_4 Size_{i,t} + \beta_5 Lev_{i,t} + \beta_6 Roa + \beta_7 Age + \varepsilon_i$$

از آنجایی که در این پژوهش برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی از دو شاخص فلش (*FLESH*) و طول متن (*IND*) و طول متن (*LENGTH IND*) استفاده شده است؛ بنابراین، الگوی فوق، برای هر یک از معیارهای خوانایی گزارشگری مالی به صورت جداگانه برآورد می‌شود.

متغیر وابسته پژوهش

$READ_{i,t}$: بیانگر خوانایی گزارش‌های مالی شرکت i در سال t می‌باشد. که برای اندازه‌گیری آن مطابق با پژوهش حبیب و حسن (۲۰۱۸) و لیم و همکاران (۲۰۱۸) از دو شاخ زیر که روایی و اعتبار آن برای سنجش خوانایی متون فارسی توسط برخی محققان داخلی نظیر فضل‌الهی و ملکی توانا (۱۳۸۹) و دیانی (۱۳۷۹) مورد تایید قرارگرفت، استفاده شده است.

ایگور (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی تاثیر توانایی مدیرعامل بر عدم شفافیت اطلاعات شرکت پرداخت. تحلیل او نشان می‌دهد شرکت‌های با مدیر عامل‌های با توانایی بالا به‌طور معناداری ابهام کمتری نسبت به شرکت‌هایی دارند که مدیرعامل‌های با توانایی پایین دارند.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین کارایی مدیران با خوانایی گزارش‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارش‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: کارایی مدیران بر رابطه گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارش‌های مالی تاثیر معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از منظر فرایند اجرا (نوع داده‌ها) یک پژوهش کمی، از منظر نتیجه‌ی اجرای آن یک پژوهش کاربردی، از منظر هدف اجرا یک پژوهش تحلیلی (به روش همبستگی)، از منظر منطق اجرا یک پژوهش قیاسی-استقرایی و از منظر بعد زمانی، یک پژوهش طولی (پس رویدادی) است. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از بانک اطلاعاتی نرم‌افزارهای ره‌آوردنویس و گزارش‌های منتشره در سایت گدال استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش به کمک نرم‌افزارهای اکسل و ایویوز نسخه ۱۰ انجام گرفته است. همچنین برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از روش رگرسیون خطی چند متغیره استفاده گردید و به منظور رفع آثار ناهمسانی واریانس احتمالی، روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی (*EGLS*) به کار گرفته شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق را کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۹ تشکیل می‌دهد. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، روش حذفی سیستماتیک می‌باشد و شرکت‌های که دارای شرایط زیر نبوده‌اند، از نمونه آماری کنار گذاشته می‌شوند:

۱- شرکت‌های که تا پایان سال ۱۳۸۹ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.

سرفلی خریداری شده در ابتدای سال t ، و $INTAN$ ، دارایی نامشهود در سال t است. در این مدل برای هر کدام از متغیرهای ورودی ضریب خاص، ν (وزن مجهول متغیرهای ورودی‌ها) و متغیر خروجی ضریب خاص، μ (وزن مجهول متغیر خروجی) در نظر گرفته شده است که بر اساس پیش فرض نرم افزار محاسبه می‌گردد. زیرا اثر همه متغیرهای ورودی (بهای تمام شده کالای فروش رفته، هزینه‌های عمومی، اداری و فروش، خالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات، سرفلی و دارایی‌های نامشهود) بر خروجی (فروش) یکسان نیست. مقدار محاسبه شده برای کارایی شرکت در محدوده صفر تا یک قرار می‌گیرد که حداکثر کارایی برابر یک و هر چه مقدار به دست آمده کمتر باشد یعنی کارایی شرکت پایین‌تر است. هدف ما از محاسبه کارایی شرکت، اندازه‌گیری کارایی مدیریت است و از آنجا که در محاسبات مربوط به کارایی ویژگی‌های ذاتی شرکت نیز دخالت دارند، نمی‌توان کارایی مدیریت را به درستی اندازه‌گیری کرد زیرا متأثر از این ویژگی‌ها، بیشتر یا کمتر از مقدار واقعی محاسبه می‌شود.

دمرجیان و همکاران (۲۰۱۳) به منظور کنترل اثر ویژگی‌های ذاتی شرکت در مدل خود کارایی شرکت را به دو بخش جدا یعنی کارایی بر اساس ویژگی‌های ذاتی شرکت و توانایی مدیریت، تقسیم کرده‌اند. آنها این کار را با استفاده از کنترل ۵ ویژگی ذاتی شرکت (اندازه شرکت، سهم بازار شرکت، جریان نقدی شرکت، عمر پذیرش شرکت در بورس و فروش خارجی (صادرات)) انجام داده‌اند. هر کدام از این ۵ متغیر به عنوان ویژگی‌های ذاتی شرکت، می‌توانند به مدیریت کمک کنند تا تصمیمات بهتری اتخاذ نماید یا در جهت عکس عمل کرده و کارایی مدیریت را محدود کنند. در مدل زیر که توسط دمرجیان و همکاران (۲۰۱۳) ارائه شده، این ۵ ویژگی کنترل شده‌اند.

$$\begin{aligned} \text{FIRM EFFICIENCY} = & \beta_0 + \beta_1 \text{SIZE} + \\ & \beta_2 \text{MARKET SHARE} + \\ & \beta_3 \text{FREE CASH FLOW INDICATOR} + \beta_4 \text{AGE} + \\ & \beta_5 \text{FOREIGN CURRENCY INDICATOR} + \varepsilon \end{aligned}$$

که در آن $SIZE$ اندازه شرکت و برابر با لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت، $MARKET SHARE$ ، سهم بازار شرکت و برابر با نسبت فروش شرکت به فروش کل صنعت، $FREE CASH FLOE INDICATOR$ ، متغیری مجازی که در صورت مثبت بودن جریان‌های

اولین شاخص خوانایی گزارشگری مالی، شاخص فلیش می‌باشد. این شاخص در سال ۱۹۴۸ به منظور تعیین سطح سادگی یا دشواری و ضریب سادگی متون، بر اساس دو عامل زبانی، یعنی طول متوسط جمله و تعداد هجاها طراحی شده است که از طریق رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$\begin{aligned} & (\text{میانگین تعداد هجاها در هر کلمه}) - ۸۴/۶ - (\text{میانگین تعداد کلمات در هر جمله}) - ۱/۰۱۵ - ۲۰۶/۸۳۵ = \text{شاخص فلیش} \\ & \text{دومین شاخص خوانایی گزارشگری مالی، شاخص طول متن بوده که به صورت زیر محاسبه می‌شود:} \end{aligned}$$

(تعداد کلمات متن) LN = شاخص طول متن
از آنجایی که مقادیر بیشتر شاخص فوق، بیانگر میزان خوانایی کمتر گزارش‌های مالی است؛ لذا مقدار محاسبه شده شاخص طول متن را در عدد منفی یک (-۱) ضرب می‌شود، تا معیار مستقیمی از شاخص خوانایی گزارشگری مالی به دست آید.

متغیرهای مستقل پژوهش

$MEF_{i,t}$: بیانگر کارایی مدیران شرکت i در سال t است. در پژوهش حاضر، به منظور اندازه‌گیری کارایی مدیریت از مدل دمرجیان و همکاران (۲۰۱۳) استفاده شده است. در این مدل، با استفاده از اندازه‌گیری کارایی شرکت و سپس وارد کردن آن در رگرسیون خطی چند متغیره به عنوان متغیر وابسته و کنترل ویژگی‌های ذاتی شرکت، کارایی مدیریت محاسبه می‌شود.

به منظور اندازه‌گیری کارایی شرکت، دمرجیان و همکاران (۲۰۱۳)، از مدل تحلیل پوششی داده‌ها استفاده کرده‌اند. مدل تحلیل پوششی داده‌ها (DEA)، یک روش تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌باشد که برای محاسبه کارایی، از نسبت موزون خروجی‌ها به ورودی‌ها و برای تعیین وزن ورودی‌ها و خروجی‌ها از یک برنامه بهینه‌سازی غیرخطی استفاده می‌کند.

$$\begin{aligned} & \text{MAX}_{\nu} \theta \\ & u_1 \text{SALES} \\ & = \frac{}{v_1 \text{COGS} + v_2 \text{SG\&A} + v_3 \text{NETPPE} + v_4 \text{GOODWILL} + v_5 \text{INTAN}} \end{aligned}$$

که در آن؛ Max ، کارایی منابع شرکت در سال t ، $SALES$ ، فروش شرکت در سال t ، $COGS$ ، بهای کالای فروش رفته در سال t ، $SG\&A$ ، هزینه‌های عمومی، اداری و فروش در سال t ، $NETPPE$ ، مانده خالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات در ابتدای سال (ارزش دفتری) t ، هزینه‌های تحقیق و توسعه در سال t ، $GOODWILL$ ،

داشته و انتظار می‌رود که گزارش‌های مالی چنین شرکت‌های از خوانایی کمتری در مقایسه با سایر شرکت‌ها برخوردار باشند (آجینا و همکاران، ۲۰۱۶).

$LEV_{i,t}$: بیانگر اهرم مالی شرکت i در سال t است که از تقسیم کل بدهی‌ها بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها به دست آمده است. این ادعا از آنجا نشأت می‌گیرد که شرکت‌ها با اهرم مالی بالا گزارشگری مالی خواناتری داشته، که در نتیجه آن موجب کاهش ابهام و پیچیدگی اطلاعاتی می‌شود (لو و همکاران، ۲۰۱۷).

$ROA_{i,t}$: بیانگر نرخ بازده دارایی‌های شرکت i در سال t می‌باشد. بر این اساس در این پژوهش، بازده حقوق صاحبان سهام که از تقسیم سود خالص بر ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به دست می‌آید به عنوان سنجه سودآوری و یکی دیگر از متغیرهای کنترلی وارد مدل شده است (بلومفیلد، ۲۰۰۸).

$AGE_{i,t}$: بیانگر سن شرکت i در سال t می‌باشد. شرکت‌های با قدمت بیشتر، گزارش‌های مالی خواناتری منتشر می‌کنند. لذا در این پژوهش، سن شرکت نیز به عنوان یکی دیگر از متغیرهای کنترلی بکار گرفته شده است که بر اساس فاصله زمانی بین تاریخ تأسیس شرکت تا پایان دوره زمانی پژوهش، اندازه‌گیری می‌شود (لو و همکاران، ۲۰۱۷).

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

خلاصه وضعیت آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در نگاره شماره (۱) ارائه شده است.

نقدی عملیاتی برابر یک و در صورت منفی بودن برابر صفر در نظر گرفته شده است، AGE عمر پذیرش شرکت در بورس اوراق بهادار و برابر با لگاریتم طبیعی تعداد سال‌هایی که شرکت در بورس پذیرفته شده است، $FOREIGN CURRENCY INDICATOR$ ، (شاخص ارز) نیز متغیر دامی است و برای شرکت‌هایی که صادرات (فروش با ارز خارجی) داشته‌اند برابر ۱ در غیر این صورت صفر در نظر گرفته شده است و باقی‌مانده مدل (ε) نیز نشان دهنده میزان کارایی مدیریت است. لازم به ذکر است که در این پژوهش رابطه بالا با توجه به در دسترس بودن اطلاعات و امکان محاسبه متغیرها مورد استفاده قرار گرفته است. به عنوان نمونه، اطلاعات لازم در مورد اجاره عملیاتی و هزینه‌های تحقیق و توسعه در دسترس نبود؛ در نتیجه، این متغیرها حذف شدند (بزرگ‌اصل و صالح زاده، ۱۳۹۴).

$TAR_{i,t}$: بیانگر گزارشگری متهورانه مالیاتی شرکت i در سال t است. که از طریق تفاوت بین مالیات ابرازی و تشخیصی محاسبه شده است. همچنین به منظور همگن‌سازی، این متغیر بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها تقسیم شد. هرچه قدر این معیار بزرگ‌تر باشد سطح گزارشگری متهورانه مالیاتی بیشتر می‌باشد (رابطه مستقیم است).

متغیرهای کنترلی پژوهش و تعریف آن

$SIZE_{i,t}$: بیانگر اندازه شرکت است که برابر است با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها شرکت i در سال t . شرکت‌های بزرگ معمولاً عملیات گسترده و پیچیده‌تری

نگاره (۱) - آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد (سال- شرکت)	متغیرهای کمی			
		میانگین	میانه	ماکزیمم	مینیمم
$FLESCH IND$	۱۷۷۱	۴۹/۷۵۱	۴۸/۶۷۲	۷۵/۴۵۶	۲۴/۹۸۷
$LENGTH IND$	۱۷۷۱	-۹/۶۵۴	-۹/۸۵۲	-۸/۹۲۱	-۱۰/۳۵۷
MEF	۱۷۷۱	۰/۸۳۲	۰/۸۵۵	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰
TAR	۱۷۷۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۶۰	۰/۰۰۰
$SIZE$	۱۷۷۱	۱۲/۱۴۳	۱۲/۰۴۰	۱۳/۶۱۲	۹/۸۵۲
LEV	۱۷۷۱	۰/۶۴۴	۰/۶۴۷	۱/۱۴۳	۰/۲۲۹
ROA	۱۷۷۱	۰/۱۲۱	۰/۱۰۲	۰/۶۸۱	-۰/۲۴۰
AGE	۱۷۷۱	۴۲/۷۴۱	۴۰/۲۶۵	۶۱	۱۲

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

نتایج آزمون فرضیه‌ها

آزمون فرضیه‌های تحقیق

نگاره شماره ۲ نتیجه آزمون فرضیه‌های اول، دوم و سوم پژوهش را بر اساس شاخص فلش نشان می‌دهد. با توجه به نتایج دو آزمون F لیمر و هاسمن در هر دو آزمون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد بوده، بنابراین الگوی مناسب برای برازش هر دو مدل رگرسیونی داده‌های پانلی با اثرات ثابت است. جهت بررسی هم‌خطی متغیرهای مستقل از عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شده است. از آنجایی که برای کلیه متغیرهای مستقل، عامل تورم واریانس کمتر از ۵ است لذا مشکل هم‌خطی در مدل وجود ندارد. سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) در هر دو مدل کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵درصد) است، بنابراین می‌توان گفت شاخص نکویی برازش هر دو مدل معنادار است. آماره دوربین واتسون هر دو مدل در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بنابراین همبستگی اجزای خطای مدل وجود ندارد.

نتایج آزمون فرضیه‌های اول و دوم در قالب مدل ۱ در نگاره ۲ گزارش شده است. سطح معناداری متغیر کارایی مدیران برابر با (۰/۰۰۶) حاکی از وجود رابطه معنادار میان کارایی مدیران و خوانایی گزارشگری مالی است که علامت ضریب این متغیر (۰/۰۱۳) بیانگر تأثیر مثبت آن بر گزارشگری

متهورانه مالیاتی است. به عبارت دیگر، با افزایش کارایی مدیران، میزان خوانایی گزارشگری متهورانه مالیاتی افزایش می‌یابد. بنابراین، فرضیه اول پژوهش رد نمی‌شود. همچنین مشاهده می‌شود که متغیر گزارشگری متهورانه مالیاتی دارای سطح معناداری (۰/۰۰۰) است. با توجه به منفی بودن ضریب این متغیر (۰/۰۱۸-) می‌توان نتیجه گرفت که بین گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش گزارشگری متهورانه مالیاتی میزان خوانایی گزارشگری مالی کاهش می‌یابد. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش نیز رد نمی‌شود. علاوه بر این در خصوص فرضیه سوم با توجه به سطح معناداری (۰/۰۱۳)، کارایی مدیران بر رابطه بین گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی تأثیر معناداری داشته است. به بیان دیگر، کارایی مدیران موجب تضعیف تأثیر گزارشگری متهورانه مالیاتی بر کاهش خوانایی گزارشگری مالی می‌شود. بنابراین فرض سوم پژوهش نیز رد نمی‌شود. همچنین در مدل رگرسیونی ۱ و ۲ به ترتیب بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده ۵۴ درصد و ۵۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته (خوانایی گزارشگری مالی) توضیح داده می‌شود.

نگاره (۲) - برآورد مدل بر اساس شاخص فلش

متغیر		برآورد مدل بدون متغیر تعدیل‌گر (مدل ۱)				برآورد مدل با متغیر تعدیل‌گر (مدل ۲)			
		ضریب	آماره t	معنادار	آماره F	ضریب	آماره t	معنادار	آماره F
ضریب ثابت (β_0)		۰/۰۳۶	۸/۱۹۷	۰/۰۰۰	-	۰/۰۳۶	۷/۸۳۶	۰/۰۰۰	-
کارایی مدیران (MEF)		۰/۰۱۳	۲/۷۲۷	۰/۰۰۶	۱/۷۱	۰/۰۱۳	۲/۷۰۳	۰/۰۰۷	۱/۸۲
گزارشگری متهورانه مالیاتی (TAR)		۰/۰۱۸	-۵/۴۴۶	۰/۰۰۰	۱/۹۶	۰/۰۱۶	۵/۴۳۷	۰/۰۰۰	۲/۱۲
کارایی مدیران * گزارشگری متهورانه مالیاتی ($MEF * TAR$)		-	-	-	-	-	-	-	-
اندازه شرکت ($SIZE$)		۰/۰۰۳	-۱/۸۳۹	۰/۰۶۷	۱/۴۳	۰/۰۰۴	۱/۸۴۴	۰/۰۶۵	۱/۵۵
اهرم مالی (LEV)		۰/۰۰۸	۲/۱۵۳	۰/۰۳۲	۱/۴۹	۰/۰۰۷	۲/۱۴۹	۰/۰۳۵	۱/۴۲
بازده دارایی‌ها (ROA)		۰/۰۲۸	۲/۳۴۲	۰/۰۲۱	۲/۲۱	۰/۰۳۱	۲/۳۶۷	۰/۰۱۸	۲/۱۷
سن شرکت (AGE)		۰/۰۸۵	۲/۴۵۱	۰/۰۱۴	۱/۷۵	۰/۰۸۴	۲/۴۳۴	۰/۰۱۵	۱/۸۴
ضریب تعیین		۰/۵۳			۰/۵۵				
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۵۱			۰/۵۴				
آماره دوربین - واتسون		۱/۷۲			۱/۸۵				
آماره F (سطح معناداری)		۲۹/۲۱ (۰/۰۰۰)			۲۸/۵۳ (۰/۰۰۰)				
آماره F لیمر (سطح معناداری)		۲۱/۲۵ (۰/۰۰۰)			۲۴/۹۵ (۰/۰۰۰)				

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

تجزیه و تحلیل حساسیت

برای بررسی استحکام و قابلیت اتکای نتایج پژوهش، رابطه بین کارایی مدیران و گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی براساس شاخص طول متن به عنوان معیار جایگزین برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی، دوباره بررسی شد. نگاره ۳ نتیجه آزمون فرضیه‌های اول، دوم و سوم پژوهش را بر اساس شاخص طول متن نشان می‌دهد. با توجه به نتایج دو آزمون F لیمر و هاسمن در هر دو آزمون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد بوده، بنابراین الگوی مناسب برای برازش هر دو مدل رگرسیونی داده‌های پانلی با اثرات ثابت است. جهت بررسی هم‌خطی متغیرهای مستقل از عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شده است. از آنجایی که برای کلیه متغیرهای مستقل، عامل تورم واریانس کمتر از ۵ است لذا مشکل هم‌خطی در مدل وجود ندارد. سطح معناداری آماره F (۰/۰۰۰) در هر دو مدل کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵درصد) است، بنابراین می‌توان گفت شاخص نکویی برازش هر دو مدل معنادار است. آماره دوربین واتسون هر دو مدل در فاصله بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بنابراین همبستگی اجزای خطای مدل وجود ندارد. سطح معناداری متغیر کارایی مدیران برابر با (۰/۰۰۱) حاکی از وجود رابطه معنادار میان کارایی مدیران و خوانایی گزارشگری مالی است که علامت ضریب این متغیر (۰/۰۰۲) بیانگر تأثیر مثبت آن بر گزارشگری متهورانه مالیاتی است. به عبارت دیگر، با

افزایش کارایی مدیران، میزان خوانایی گزارشگری متهورانه مالیاتی افزایش می‌یابد. بنابراین، فرضیه اول پژوهش رد نمی‌شود. همچنین مشاهده می‌شود که متغیر گزارشگری متهورانه مالیاتی دارای سطح معناداری (۰/۰۰۰) است. با توجه به منفی بودن ضریب این متغیر (۰/۰۲۰-) می‌توان نتیجه گرفت که بین گزارشگری متهورانه مالیاتی و خوانایی گزارشگری مالی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش گزارشگری متهورانه مالیاتی میزان خوانایی گزارشگری مالی کاهش می‌یابد. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش نیز رد نمی‌شود. علاوه بر این در خصوص فرضیه سوم با توجه به سطح معناداری (۰/۰۰۰)، کارایی مدیران بر رابطه بین گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی تأثیر معناداری داشته است. به بیان دیگر، کارایی مدیران موجب تضعیف تأثیر گزارشگری متهورانه مالیاتی بر کاهش خوانایی گزارشگری مالی می‌شود. بنابراین فرض سوم پژوهش نیز رد نمی‌شود. همچنین در مدل رگرسیونی ۱ و ۲ به ترتیب بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده ۵۷ درصد و ۵۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته (خوانایی گزارشگری مالی) توضیح داده می‌شود. این یافته با نتایج اصلی پژوهش (شاخص فلش) منطبق است؛ بنابراین، می‌توان دریافت نتایج پژوهش نسبت به استفاده از معیار جایگزین خوانایی گزارشگری مالی حساس نبوده و از استحکام برخوردار است.

نگاره (۳) - برآورد مدل بر اساس شاخص طول متن

متغیر		برآورد مدل بدون متغیر تعدیل‌گر (مدل ۱)		برآورد مدل با متغیر تعدیل‌گر (مدل ۲)	
	ضریب	آماره t	معناداری	آماره t	ضریب
ضریب ثابت (β_0)	۰/۰۰۳	-۳/۸۱۳	۰/۰۰۰	-۶/۷۶۷	-۰/۰۰۸
کارایی مدیران (MEF)	۰/۰۰۲	۳/۲۸۲	۰/۰۰۱	۶/۴۰۰	۰/۰۰۸
گزارشگری متهورانه مالیاتی (TAR)	۰/۰۲۰	-۶/۲۳۱	۰/۰۰۰	-۵/۲۴۹	-۰/۰۹۶

کارایی مدیران* گزارشگری متهورانه مالیاتی (MEF* TAR)	-	-	-	-	-	-	-	۲/۰۸	۰/۰۰۰	۵/۸۷۳	۰/۱۳۶
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۰۱۰	۶/۵۷۰	۰/۰۰۰	۱/۲۹	۰/۰۱۰	۶/۸۹۱	۰/۰۰۰	۱/۴۰	۰/۰۰۰	۶/۸۹۱	۰/۰۱۰
اهرم مالی (LEV)	۰/۰۰۱	۲/۰۷۶	۰/۰۳۸	۱/۳۴	۰/۰۰۱	۲/۰۴۴	۰/۰۴۱	۱/۲۸	۰/۰۴۱	۲/۰۴۴	۰/۰۰۱
بازده دارایی‌ها (ROA)	۰/۰۱۱	۱/۵۸۷	۰/۰۰۰	۱/۹۷	۰/۰۱۲	۱/۹۲۷	۰/۰۰۰	۲/۰۳	۰/۰۰۰	۱/۹۲۷	۰/۰۱۲
سن شرکت (AGE)	۰/۰۱۰	۱/۰۹۷	۰/۲۷۲	۱/۸۹	۰/۰۰۷	۰/۸۵۶	۰/۳۹۲	۲/۱۳	۰/۳۹۲	۰/۸۵۶	۰/۰۰۷
ضریب تعیین				۰/۵۸				۰/۶۰			
ضریب تعیین تعدیل شده				۰/۵۷				۰/۵۹			
آماره دوربین - واتسون				۱/۸۹				۱/۷۸			
آماره F (سطح معناداری)				۳۲/۴۵ (۰/۰۰۰)				۳۳/۲۸ (۰/۰۰۰)			
آماره F لیمر (سطح معناداری)				۲۸/۶۵ (۰/۰۰۰)				۲۵/۱۵ (۰/۰۰۰)			
آماره آزمون هاسمن (سطح معناداری)				۳۳/۷۵ (۰/۰۰۰)				۳۰/۳۹ (۰/۰۰۰)			

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در ادبیات حسابداری و مالی، شناخت عواملی که درک صورت‌های مالی را از نظر استفاده‌کنندگان، دشوار یا آسان می‌کند و خوانایی گزارشگری مالی، از مسائل مهمی است که همواره مورد توجه محققان بوده است. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر، بررسی تاثیر کارایی مدیران و گزارشگری متهورانه مالیاتی بر خوانایی گزارشگری مالی است. نتیجه آزمون فرضیه اول نشان داد، کارایی مدیران بر خوانایی گزارشگری مالی تاثیر مثبت و معناداری دارد. این یافته منطبق بر یافته‌های محققانی چون جایاسری و جتی (۲۰۲۱)، خواجوی و همکاران (۱۴۰۰)، نیکبخت و همکاران (۱۳۹۹)، کاویانی فرد و همکاران (۱۳۹۹) است، که مبتنی بر تئوری علامت‌دهی بوده بنابراین در خصوص تائید فرضیه مذکور می‌توان چنین استدلال نمود، مدیران توانمند به دلیل آگاهی بیشتری که نسبت به وضعیت کسب و کار، صنعت و شرایط اقتصادی شرکت‌های خود دارند از عملکرد بهتری نیز برخوردارند. بنابراین، چنین مدیرانی نه تنها تمایلی به میهم و پیچیده نمودن عملکرد خود ندارند، بلکه به منظور آگاه ساختن سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی از عملکرد مالی و توانایی‌های خود، اقدام به انتشار گزارش‌های مالی خواناتر و قابل فهم‌تری می‌نمایند. همچنین خوانایی گزارش‌های مالی می‌تواند با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و سرمایه‌گذاران و به تبع آن، افزایش شفافیت و قابل فهم بودن گزارش‌های مالی، به کاهش رفتار فرصت‌طلبانه مدیران و احتمال گزارشگری مالی مبهم و پیچیده منجر شود.

شرکت‌های که توسط مدیران توانمند اداره می‌شوند، عدم تقارن اطلاعاتی کمتری وجود دارد و سرمایه‌گذاران ارزش‌گذاری بالاتری برای چنین شرکت‌هایی دارند. نتیجه آزمون فرضیه دوم نشان داد، گزارشگری متهورانه مالیاتی بر خوانایی گزارشگری مالی تاثیر منفی و معناداری دارد. این یافته منطبق بر یافته‌های محققانی چون جاستین (۲۰۲۰)، سوکوتجو و سوینارنو (۲۰۱۸) است، لذا چنین استدلال می‌شود که در زمان وجود گزارشگری متهورانه مالیاتی که با پرداخت کمتر مالیات همراه است، مدیران انگیزه بیشتری برای پنهان‌سازی و پیچیدگی گزارش‌های مالی دارند که همسو با فرضیه مدیریت مبهم اطلاعات است. در این راستا، در زمان استفاده از گزارشگری متهورانه مالیاتی که این احتمال وجود دارد تا مقامات مالیاتی صورت‌های مالی بیشتری را افزون بر گزارش‌های مالیاتی مطالعه کنند، مدیران اطلاعات ارائه شده در گزارش‌های مالی را با ابهام و پیچیدگی ارائه می‌دهند. از طرف دیگر این یافته مطابق با رویکرد مدیریت سود فرصت‌طلبانه است که بیان می‌کند شرکت‌های دارای گزارشگری متهورانه مالیاتی، گزارش‌های مالی پیچیده‌تر و با خوانایی کمتری منتشر می‌کنند تا بدین طریق رفتار فرصت‌طلبانه مدیران را پنهان نموده و امکان شناسایی آن توسط سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران مالی و سایر نهادهای قانونی را کاهش دهند. برای اجرای تهور مالیاتی نیاز به عدم شفافیت است، بنابراین، مدیران با پیچیده‌تر کردن گزارش‌های مالی، شرایط لازم برای اجرای سیاست مالیاتی متهورانه را فراهم می‌کنند. این نتایج همچنین هم راستا با پژوهش

استفاده موثر از منابع محدود شرکت به حداکثر برساند و منابع شرکت را در سایر فعالیت‌های مدیریتی از قبیل بازاریابی، سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های مالی صرف می‌کنند تا عملکرد کلی شرکت را به حداکثر برسانند.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

۱- به سازمان بورس اوراق بهادار نیز پیشنهاد می‌شود که با وضع الزاماتی در خصوص افزایش خوانایی و قابلیت فهم گزارشگری مالی شرکت‌های دارای تهور مالیاتی؛ از جمله الزام به ارائه فایل ورد گزارش‌ها و استفاده از جملات ساده‌تر در متن گزارش‌های مالی این گونه شرکت‌ها، در راستای بهبود شفافیت و رونق بازار سرمایه گام بردارد. علاوه بر این، به مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود در ارزیابی‌های خود از سطح ریسک شرکت صاحبکار و برنامه‌ریزی عملیات و حجم آزمون‌های حسابرسی در کنار سایر عوامل، به خوانایی و فهم پذیر بودن گزارش‌های مالی شرکت‌ها نیز توجه داشته باشند.

۲- به سهامداران عمده و اعضای هیئت مدیره، پیشنهاد می‌شود در انتخاب و گزینش مدیران، افراد توانمند و کارآمد را انتخاب کنند تا بتوانند با بهبود شفافیت اطلاعاتی در بازار سرمایه، ارزش افزایی بیشتری برای مالکان داشته باشند. به سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران مالی پیشنهاد می‌گردد، هنگام ارزیابی شرکت‌ها، علاوه بر تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی، توانایی مدیریت هر یک از شرکت‌ها را نیز ارزیابی نموده تا بتوانند پرتفوی مناسبی را برای سرمایه‌گذاری انتخاب نمایند و حساب‌رسان و ممیزان مالیاتی نسبت به شرکت‌های که کارایی مدیران آنها ضعیف است توجه مضاعفی را در خصوص صحیح بودن مالیات ابرازی آنان مبذول داشته و با تردید حرفه‌ای بیشتری رسیدگی را انجام دهند. همچنین به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که بر اساس توانایی مدیران اقدام به رتبه‌بندی شرکت‌ها و مدیران شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای ایجاد فضایی رقابتی در بین مدیران نماید.

به سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود در راستای کاهش اجتناب مالیاتی و سیاست مالیاتی متهورانه، به خوانایی گزارش‌های مالی اهمیت بیشتری دهد و در این راستا، قوانین و مقررات مناسبی را تدوین کند. برای نمونه، تهیه قوانینی که بتواند با استفاده از بهبود سطح قابل فهم بودن خوانایی گزارش‌های مالی را

بالاکریشان و همکاران (۲۰۱۹) و عامری و همکاران (۱۴۰۰) است. که بیان می‌دارد شرکت‌ها به منظور کاهش بدهی مالیاتی با انواع برنامه‌ریزی مالیاتی سروکار دارند. برنامه‌ریزی مالیاتی از طریق صرفه‌جویی مالیاتی، ارزش شرکت را افزایش می‌دهد، اما اگر این برنامه‌ریزی بیش از حد متهورانه باشد ممکن است به نزول شرکت منجر شود. زیرا مدیران می‌توانند به منظور مخفی کردن حقایق از میزان مالیاتی دست به افزایش ابهام در صورت‌های مالی به واسطه برنامه‌ها و سیاست‌های مالیاتی متهورانه بزنند. این موضوع منجر به ارتباط غیر مؤثر با سهامداران و بستانکاران شرکت می‌شود. به بیان دیگر اعتماد آنها نسبت به فعالیت‌های شرکت کاهش می‌یابد، و از طرف دیگر نیز تحلیل‌گران در پیش‌بینی وضعیت آتی شرکت دچار تردید می‌شوند، زیرا با پیچیدگی‌های مالی ناشی از برنامه‌ریزی مالیاتی متهورانه مواجه شده‌اند و در این شرایط مشکلات نشأت گرفته از عدم تقارن اطلاعاتی بیشتر خودنمایی می‌کند.

نتیجه آزمون فرضیه سوم نشان داد، کارایی مدیران بر رابطه گزارشگری متهورانه مالیاتی با خوانایی گزارشگری مالی تاثیر مثبت معناداری دارد. این یافته منطبق بر یافته‌های محققانی چون لی و یون (۲۰۲۰)، پارک و همکاران (۲۰۱۶)، فرانسیس و همکاران (۲۰۱۴) کاپوانی فرد و همکاران (۱۳۹۹) و مغایر با یافته‌های کاستر و همکاران (۲۰۱۶) و آقایی و همکاران (۱۳۹۷) است، بنابراین اظهار می‌دارد، اگرچه تهور مالیاتی ممکن است مزایایی برای سهامداران به همراه داشته باشد. ولی این کار هزینه‌های غیر مالیاتی، از جمله زمان، منابع انسانی و منابع صرف شده برای استراتژی‌های مالیاتی و هزینه‌های سیاسی را به همراه دارد، مدیران با سطح کارایی بالاتر قادر به پیش‌بینی بهتر این هزینه‌ها و مزایای تهور مالیاتی می‌باشند. از سوی دیگر سیاست‌های متهورانه مالیاتی مستلزم، گزارشگری مالی مبهم، پیچیده و ناخوانا است که متعاقباً موجب بالا رفتن هزینه‌های بدهی و تامین مالی و تغییر نگرش منفی بازار نسبت به اطلاعات منتشر شده و تصمیم‌گیری مبتنی بر آن می‌شود، در حالی که خوانایی گزارشگری مالی موجب افزایش قیمت سهام، حجم معاملات سرمایه‌گذاران و کاهش عدم اطمینان پیش‌بینی سود می‌شود (بالاکریشان و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین یک مدیرکارا، تلاش می‌نماید تا بازدهی شرکت را از طریق

افزایش دهد. سازمان امور مالیاتی نیاز برای شناخت بهتر وضعیت شرکت، خوانایی گزارشهای مالی و میزان پیچیدگی و ابهام آن را بررسی کند.

فهرست منابع

سرهنگی، حجت، ابراهیمی، سعید، الهیاری ابهری، حمید (۱۳۹۳) بررسی اثر پیچیدگی گزارشگری مالی بر رفتار معاملاتی سرمایه گذاران در بازار سرمایه ایران. فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال بیست و هفتم، صص ۵۹-۷۸.

صفری گرایلی، مهدی و یاسر رضائی پسته نوئی (۱۳۹۷) توانایی مدیریت و خوانایی گزارشگری مالی: آزمون نظریه علامت دهی، دانش حسابداری، سال نهم، شماره ۲، صص ۱۹۱-۲۱۸. عامری، حسین، کامیابی، یحیی، ملکیان، اسفندیار (۱۴۰۰) بررسی تأثیر افشای داوطلبانه اطلاعات بر رابطه بین سیاست های مالیاتی متهورانه و عدم تقارن اطلاعاتی، دانش حسابداری، دوره دوازدهم، شماره ۲، صص ۴۹-۶۵.

عرب صالحی، مهدی، هاشمی، مجید (۱۳۹۴) تأثیر اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۲، شماره ۱، صص ۸۵-۱۰۴.

فضل الهی، سیف الله، ملکی توانا، منصوره (۱۳۸۹) روش شناسی تحلیل محتوا با تأکید بر تکنیک های خوانایی سنجی و تعیین ضریب درگیری متون، دوفصلنامه پژوهش، سال دوم، شماره ۱، صص ۷۱-۹۴.

کاویانی فرد، هاشم، خواجوی، شکراله، عوض زاده، فریبرز (۱۳۹۹) تأثیر مؤلفه های قدرت مدیرعامل بر سیاست های کاهش مالیات، پژوهش های حسابداری مالی، سال دوازدهم، شماره دوم، صص ۴۷-۷۰.

کمالی منفرد، شیما، علی احمدی، سعید (۱۳۹۶) تأثیر توانایی مدیریت بر اجتناب مالیاتی و ارزش شرکت با استفاده از روش تحلیل پوششی داده ها، دانش حسابداری، دوره ۸، شماره، صص ۱۳۵-۱۵۴.

گرکز، منصور، حقدادی، محمدرضا (۱۴۰۰) بررسی ارتباط مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها و خوانایی صورت های مالی، پژوهش های تجربی حسابداری، سال یازدهم، شماره ۴۰، صص ۴۷-۷۰.

مسیحی، محمد، یعقوب نژاد، احمد، ترابی، تقی (۱۳۹۸) استفاده از تکنیک های داده کاوی برای سنجش ریسک مالیاتی مؤدیان مالیات بر ارزش افزوده، دانش سرمایه گذاری، سال هشتم، شماره سی و دوم، صص ۳۴۷-۳۶۳.

مولایی ایل ذوله، علی، نوراله زاده، نوروز، جعفری، سیده محبوبه، دارابی، رویا (۱۳۹۹) بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت و پاداش مدیران با گزارشگری متهورانه مالیاتی، فصلنامه اقتصاد مالی، سال چهاردهم، شماره ۲۵، صص ۱۰۱-۱۲۷.

نیکبخت، محمدرضا، جهان دوست، مهران، ویسی حصار، ثریا (۱۳۹۹) بررسی تأثیر پیچیدگی شرکت بر ارتباط بین توانایی مدیریت و عدم شفافیت اطلاعات، پژوهش های حسابداری مالی، سال دوازدهم، شماره سوم، صص ۸۳-۱۰۴.

اعتمادی، حسین، سپاسی، سحر، ساری، محمد علی (۱۳۹۵) چارچوب مفهومی طرح ریزی مالیات شرکتی، پژوهش حسابداری، شماره ۲۰، صص ۶۱-۷۹.

امیدی پور، رضا، پژوهان، جمشید (۱۳۹۶) فرار مالیاتی در پایه مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی در ایران. فصلنامه اقتصاد مالی، سال یازدهم، شماره ۳۹، صص ۲۷-۵۶.

بزرگ اصل، موسی، صالح زاده، بیستون (۱۳۹۴)، رابطه توانایی مدیریت و پایداری سود با تأکید بر اجزای تعهدی و جریان های نقدی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، سال چهاردهم، شماره ۸۵، صص ۱۵۳-۱۷۰.

پورحیدری، امید، فدوی، محمد حسین، امینی نیا، میثم (۱۳۹۲) بررسی تأثیر اجتناب از پرداخت مالیات بر شفافیت گزارشگری مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش نامه اقتصادی، دوره ۱۴، شماره ۵۲، صص ۶۹-۸۵.

جبارزاده کنگرلویی، سعید، رادی، یاسر (۱۳۹۸) بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر شفافیت شرکتی با تأکید بر اثر تعدیل گری ضعف کنترل های داخلی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، سال یازدهم، شماره اول، صص ۵۵-۸۰.

خانی معصوم آبادی، ذبیح الله، رجیبی دری، حسین (۱۳۹۸) رابطه خوانایی گزارش های مالی و سیاست متهورانه مالیاتی با استفاده از سیستم معادلات همزمان، پژوهش های حسابداری مالی، دوره ۳۹، شماره ۱۱، صص ۴۱-۵۴.

خواجوی، شکراله، جهان دوست، مهران، ویسی حصار، ثریا (۱۴۰۰) تأثیر توانایی مدیران بر پیامدهای عدم شفافیت اطلاعات شرکت، پژوهش های کاربردی در گزارشگری مالی، دوره ۱۰، شماره ۱۸، صص ۱۴۹-۱۸۵.

دیانی، محمد حسین (۱۳۷۹) سنجش خوانایی دل نوشته های فارسی، خوانانویسی برای کودکان، نوسوآدان و نوجوانان، مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه ای.

رضازاده، جواد، محمدی، عبدالله (۱۳۹۷)، توانایی مدیریتی، ارتباطات سیاسی و گزارشگری مالی متقلبان، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی دانشگاه تهران، دوره ۲۵، شماره ۱، صص ۲۱۷-۲۳۸.

- of Tax Avoidance on the Readability of Tax Footnotes. *Journal of the American Taxation Association*, 40, 1–29.
- Lo, K., Ramos, F., Rogo, R. (2017). Earnings management and annual report readability. *Journal of Accounting and Economics*, 63: 1–25.
- Jayasree, M, Shette, R (2021) Readability of Annual Reports and Operating Performance of Indian Banking Companies, *IIM Kozhikode Society & Management Review*, Vol 10, Issue 1, pp 20–30.
- Justin, H (2020) Tax Avoidance and Financial Statement Readability, *European Accounting Review*, Volume 30, Issue 4, PP 75-98.
- Koester, A, Shevlin, T, Wangerin, D (2016),. *The Role of Managerial Ability in Corporate Tax Avoidance*, *Management Science*, Vol 56 (2-3), 3285-3310.
- Law, K.K., Mills, L.F. (2015). Taxes and financial constraints: Evidence from linguistic cues. *Journal of Accounting Research*, 53: 777–819.
- Li, F. (2008). Annual report readability, current earnings, and earnings persistence. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2), 221-247.
- Lim, E. K.Y., K. Chalmers, and D. Hanlon. (2018). The influence of business strategy on annual report readability, *Journal of Accounting and Public Policy* 37(1): 65-81.
- Park, J, Youl KO, c, Jung, H, Yong, and Y (2017), *Managerial Ability and Tax Avoidance: Evidence from Korea*, *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, Vol 23(4), 449- 477.
- Sukotjo, c., and Soenarno, Y. (2018). Tax Aggressiveness, Accounting Fraud, and Annual Report Readability. *Journal of Finance and Economics*. 6 (2): 38-42.
- Uygur, O. (2017). CEO ability and corporate opacity. *Global Finance Journal*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.gfj.2017.05.002>.
- Ajina, A., Laouti, M., Msolli, B. (2016). Guiding through the fog: Does annual report readability reveal earnings management? *Research in International Business and Finance*, 38, 509-516.
- Andreou, P.C., Karasamani, I., Louca, C., Ehrlich, D. (2017). The impact of managerial ability on crisis-period corporate investment. *Journal of Business Research*, 79, 107-122.
- Balakrishnan, K., Blouin, J.L., and Guay, W.R., (2019). Tax Aggressiveness and Corporate Transparency. *The Accounting Review*, 94 (1): 45-69.
- Beuselinck, C., Blanco, B., Dhole, S., and Lobo, G. (2018). Financial Statement Readability and Tax Aggressiveness. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3261115>
- Bloomfield, J. (2008). Discussion of annual report readability, current earnings, and earnings persistence. *Journal of Accounting and Economics*, 45, 248-252.
- Demerjian, P, Lev, B, Lewis, M, McVay, S (2013), *Managerial Ability and Earnings Quality*, *the Accounting Review*, Vol 88 (2), 463- 498.
- Habib, A., and M.M. Hasan. (2018). Business strategies and annual report readability. *Accounting and Finance*, Forthcoming Available at <https://ssrn.com/abstract=3183253>.
- Hanlon, M, Heitzman, S (2010), *A review of tax research*, *Journal of Accounting and Economics*, vol 50, issue 2-3, 127-178.
- Hassan, M.K., Abu Abbas, B., Nathan Garas, S. (2019). Readability, governance and performance: A test of the obfuscation hypothesis in Qatari listed firms, *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 19, (2), 270-298.
- Hasan, M.M. (2017). Managerial ability, annual report readability and disclosure tone (April 23, 2017). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2957135>.
- Inger, K.K., Meckfessel, M.D., Zhou, M., and Fan, W. (2018). *An Examination of the Impact*

Investigating the Relation between Managerial efficiency and Tax aggressiveness reporting on financial reporting readability in Iran capital market: Experimental testing of signaling theory and ambiguous management hypothesis

Ali Molaiy Eal Zoleh¹

Kaveh Parandin²

Abstract

The main purpose of this study was to investigate the effect of managers' performance and audible tax reporting on the readability of financial reporting. 1276 views. To measure the efficiency of managers, the Demarjian model has used, to measure the bold tax reporting, the difference between declared and diagnostic taxes, and to measure the readability of financial reporting, two indicators of flash and text length have used. In order to analyze the data and test the hypotheses, multivariate regression with combined data model and estimated least squares (EGLS) method used using Ives software version 10. The results show that the efficiency of managers has a positive and significant relationship with the readability of financial reporting, but bold tax reporting has a negative and significant relationship with the readability of financial reporting. Managers' performance also has a significant effect on the relationship between bold tax reporting and financial reporting readability. In addition to these results, the sensitivity analysis test showed that the use of an alternative criterion for measuring the readability of financial reporting has no effect on the main results of the research and the research results are robust.

Keywords: *Managerial efficiency, Tax aggressiveness reporting, financial reporting readability.*

JEL: *H26, C13, C16*

¹ Assistant Professor, Faculty Member of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran, (Corresponding Author). molaiyali@pnu.ac.ir

² Assistant Professor, Faculty Member of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran. kparandin@pnu.ac.ir